

Пріоритетне значення продовольчої безпеки у процесі формування системи національної безпеки країни / Оксана Сенишин // Галицький економічний вісник — Тернопіль : ТНТУ, 2014. — Том 44. — № 1. — С. 54-62. — (Економіка та управління національним господарством).

УДК 338.439

Оксана СЕНИШИН

ПРІОРИТЕТНЕ ЗНАЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Резюме. Присвячена обґрунтуванню й розробленню теоретико-методологічних і методичних основ продовольчої безпеки держави. Розглянуто три аспекти трактування поняття «продовольча безпека» та запропоновано власне визначення цього терміна. Здійснено аналіз результатів самооцінки домогосподарствами доступності окремих товарів та послуг, встановлено, що 8,5% українських домогосподарств відчували позбавлення у сфері харчування. При розрахунку індикаторів достатності споживання основних продовольчих продуктів населенням України, тобто визначено співвідношення між фактичним споживанням і раціональними нормами споживання. Встановлено, що фактичні рівні споживання населенням країни із більшості видів продовольства перебували нижче рекомендованих показників.

Ключові слова: продовольчий комплекс, продовольство, економічна безпека, забезпеченість населення, продовольча безпека, фактичні та раціональні норми споживання, індикатори продовольчої безпеки.

Oksana SENYSHYN

PRIORITY SIGNIFICANCE OF FOOD SECURITY IN THE FORMATION PROCESS OF NATIONAL STATE SECURITY SYSTEM

Summary. This article is devoted to the reasoning and development of theoretical and methodological foundations and methodical basis of food security. The author considers three aspects of the interpretation of the concept of «food security» and offers his own definition of the term. The analysis of the results of self-esteem households' availability of certain goods and services found that 8.5% of Ukrainian households experienced food deprivation in the area. When calculating the indicator adequacy of major food products consumption of Ukraine's population, that is evaluating the ratio between actual consumption and rational norms of consumption it is determined that the actual level of consumption of the country with most types of food was below the recommended targets. Recommended priority areas of food complex in the context of food security of Ukraine are as follows: to ensure the effectiveness of the internal market and price regulation; promote the efficiency and competitiveness of agricultural production; protect the interests of domestic producers in foreign markets; provide direction from the sale of agricultural development in the agricultural food complex economy; activate the investment in agriculture focusing on renewal of logistics enterprises and the introduction of modern agricultural production on the basis of innovation; improve the infrastructure of agriculture; implement land reform; improve food quality; international standards are to ensure standardized production of agricultural products and the domestic market with high-quality food, protection of land and improve soil fertility etc.

Key words: food complex, food, economic security, public security, food security, actual and rational consumption rates, indicators of food security.

Постановка проблеми. Проблема продовольчої безпеки України в умовах становлення ринкової економіки є тією сферою суспільного буття, що не втрачає актуальності на будь-яких етапах економічного розвитку суспільства. Наявність як позитивних, так і негативних тенденцій у сільському господарстві та рівень споживання продовольства мають безпосередній вплив на стан добробуту і рівня життя населення.

Необхідність визначити стратегічні напрями агропродовольчої політики держави, що забезпечує ефективний розвиток агропромислового комплексу як основи продовольчого забезпечення населення відповідно до раціональних норм харчування на основі підвищення фізичної й економічної доступності продуктів харчування різних соціальних груп населення, вимагає розроблення відповідних теоретико-методологічних та прикладних основ продовольчої безпеки, формування її концепції, кількісних та якісних параметрів продовольчої безпеки, організаційно-економічних і соціальних механізмів забезпечення.

Саме ці складові зумовлюють необхідність комплексного системного обґрунтування основних теоретико-прикладних підходів до формування стійкої системи продовольчої безпеки в умовах формування ринкового господарства та визначають актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями, пов'язаними із вирішенням теоретико-методологічних основ та прикладних аспектів продовольчої безпеки займалася потужна когорта вчених-аграрників, серед яких вирізняють: П.П. Борщевського, О.Д. Гудзинського, О.І. Гойчук, Б.М. Данилишина, М.І. Долішнього, С.І. Дорогунцова,

Р.А. Івануха, А.С. Лисецького, І.І. Лукінова, М.М. Паламарчука, М.Д. Пістуна, Д.К. Прейгера, П.Т. Саблука, М.Й. Хорунжого, О.М. Шпичака, Л.Г. Чернюк, М.Г. Чумаченко, В.В. Юрчишина та інших. Серед зарубіжних науковців слід відзначити В. Агаєва, Л. Абалкіна, І. Богданова, А. Богомолова, З. Іл'їна, Б. Кумахова та інших.

Мета статті – обґрунтування та розроблення теоретико-методологічних і прикладних засад продовольчої безпеки, аналіз відповідних індикаторів, що характеризують її стан та надання рекомендацій щодо пріоритетних напрямків розвитку продовольчого комплексу у контексті забезпечення продовольчої безпеки України.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах розвитку ринкових відносин продовольчій безпеці присвячено цілий ряд наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених. Проте як у науковій літературі, так і в офіційних документах відсутня єдина точка зору на дане поняття, а визначення терміна є узагальненим і не відображає усього комплексу проблем, пов'язаних із забезпеченням продовольчої безпеки.

Серед найпоширеніших визначень можна виділити такі трактування:

- стан продовольчої безпеки характеризується певним рівнем забезпеченості країни продуктами харчування вітчизняного виробництва [8, с.18–19];
- стан продовольчої безпеки визначається за наявністю на національному продовольчому ринку достатньої кількості продовольства (незалежно від місця виробництва цієї продукції);
- стан продовольчої безпеки держави характеризується двома критеріями: наявністю на продовольчому ринку країни продуктів харчування в достатній кількості для підтримки активного і здорового способу життя всього населення та доступністю продуктів харчування для всіх верств населення [3, с.23–24].

Вважаємо, що продовольча безпека є важливим складовим елементом національної державної безпеки і в цій якості характеризує економічну стійкість і політичну незалежність існуючої системи, її здатність забезпечувати первинні потреби громадян, не створюючи перешкод національно-державним інтересам.

На нашу думку, доцільно виділити три аспекти трактування поняття «продовольча безпека».

Перший – соціально-економічний, який характеризує здатність держави забезпечити своїм громадянам споживання основних продуктів харчування відповідно до прийнятих стандартів і норм. Цей аспект трактується Римською декларацією щодо всесвітньої продовольчої безпеки як необхідність забезпечувати «право кожного на доступ до безпечних для здоров'я і повноцінних продуктів харчування відповідно до права на адекватне споживання й основного права на життя» [11]. Отже, для досягнення продовольчої безпеки існують такі альтернативи – імпорт або самозабезпечення, причому між ними не вбачається істотної різниці.

Другий аспект – політико-економічний. Він характеризує здатність держави до мобілізації внутрішніх резервів і агроєкополітичного потенціалу країни для організації постачання населення продовольством переважно за рахунок власного виробництва і тим самим гарантувати економічну самостійність і політичний суверенітет. Відповідно до цього підходу, досягнення продовольчої безпеки передбачає реалізацію таких основних напрямків вирішення такої проблеми: підтримання постачання продовольства на рівні, достатньому для здорового харчування; забезпечення належного рівня платоспроможного попиту населення та усунення залежності від імпорту й захист інтересів вітчизняних товаровиробників тощо.

Третій аспект – превентивний. Тобто продовольча безпека включає готовність держави до запобігання й ліквідації порушень системи забезпечення країни та окремих її регіонів продуктами харчування при стихіях або інших надзвичайних ситуаціях. Для цього необхідні достатня кількість і ефективні системи відновлення й використання стратегічних запасів продовольства.

Питання забезпечення продовольчої безпеки є надзвичайно актуальною у світовому масштабі, оскільки спостерігається нерівномірність між виробництвом і споживанням продуктів харчування, а їх перевиробництво в розвинених країнах супроводжується недоїданням населення низькорозвинених країн [4; 9, с.50]. Про наявність серед населення

Україні депривацій у сфері харчування свідчать результати досліджень Державної служби статистики України.

За результатами самооцінки домогосподарствами доступності окремих товарів та послуг встановлено, що в 2011 р. 8,5% українських домогосподарств відчували позбавлення у сфері харчування [13]. Порівняно із 2009 р. цей показник зменшився на 2,5%. Тобто кожне десяте домогосподарство не мало вдосталь коштів для щоденного споживання недорогих продуктів харчування. При цьому цікавим є той факт, що частка міських домогосподарств, які відчують позбавлення в сфері харчування, становила 8,4%, що на 1,8% менше, ніж у 2009 р., а сільських домогосподарств – 8,8% [13]. Результати такого аналізу наведено у табл.1.

Таблиця 1

Оцінювання домогосподарствами ознак бідності та позбавлення в Україні у 2009–2011 рр., % [13]

Table 1

Evaluation of households signs of poverty and deprivation in Ukraine in 2009–2011, % [13]

Ознаки бідності та позбавлення	Частка домогосподарств				Частка міських домогосподарств				Частка сільських домогосподарств			
	Які вважали ознаками бідності		Які потерпали від позбавлення		Які вважали ознаками бідності		Які потерпали від позбавлення		Які вважали ознаками бідності		Які потерпали від позбавлення	
	2009	2011	2009	2011	2009	2011	2009	2011	2009	2011	2009	2011
Харчування - недостатність коштів для того, щоб не відмовити собі в найнеобхідніших недорогих продуктах харчування	99,7	99,6	11,0	8,5	99,8	99,9	10,2	8,4	99,4	99,2	13,0	8,8

Рисунок 1. Структура сукупних витрат домогосподарств в Україні у 1999–2011 рр., % [13]
 Figure 1. Structure of total household expenditures in Ukraine years in 1999–2011, % [13]

Як наведено на рис.1, в Україні основна частка витрат домогосподарств припадає саме на продукти харчування. З 1999 до 2001 рр. показник частки витрат на продукти харчування у структурі сукупних витрат домогосподарств перевищував 60% граничний критерій економічної доступності продуктів харчування [2]. У цілому за період з 1999 до 2011 рр., спостерігалася позитивна тенденція зменшення частки витрат домогосподарств на продукти харчування з 65,2% до 53,1%, тобто більш ніж на 12%.

Аналізуючи ж саме структуру сукупних витрат домогосподарств на продукти харчування та безалкогольні напої за регіонами України у 2011 р., варто зазначити, що найбільшу частину таких витрат несло у середньому за місяць одне домогосподарство Волинської (59,2%) та Одеської (58,9%) областей; найменшу – у м. Києві (40,7%) [2]. Слід зазначити, що в більшості розвинених країн частка витрат на харчування становить 10–20%, порівняно із середнім значенням України – 51,3% у 2011 р. [16, с.33].

Аналіз структури та самих сукупних витрат домогосподарств в Україні на продукти харчування у 2010–2011 рр. дозволив визначити основні групи продуктів, яким належить найбільша частка витрат домогосподарств (табл.2).

Таблиця 2

Сукупні витрати домогосподарств на харчування та їхня структура у 2010–2011 рр. [13]

Table 2

Household expenditures on food and their structure in 2010-2011 [13]

(у середньому за місяць)

Продукти харчування	Усі домогосподарства			
	У середньому на домогосподарство, грн.		У % до сукупних витрат домогосподарств на харчування	
	2010	2011	2010	2011
<i>Продукти харчування</i>	<i>1586,09</i>	<i>1773,58</i>	<i>96,7</i>	<i>96,6</i>
<i>у тому числі:</i>				
Хліб і хлібопродукти	209,88	245,47	12,8	13,3

Закінчення **Таблиці 2**
End of the **Table 2**

М'ясо та м'ясопродукти	354,25	386,79	21,5	21,1
Риба та рибопродукти	94,12	100,97	5,7	5,5
Молоко, сир та яйця	209,23	234,66	12,8	12,8
Олія та жири	127,51	146,52	7,8	8,0
Фрукти	97,66	115,35	6,0	6,3
Овочі, включаючи картоплю	247,36	268,43	15,1	14,6
Цукор та цукровмісні продукти	131,18	144,87	8,0	7,9
Інші продукти харчування	33,19	38,28	2,0	2,1
Безалкогольні напої	81,71	92,24	5,0	5,0
<i>Харчування поза домом</i>	<i>53,83</i>	<i>63,11</i>	<i>3,3</i>	<i>3,4</i>
Сукупні витрати на харчування	1639,92	1836,69	100,0	100,0

Зауважимо, що у домогосподарствах України 21% з витрат на продукти харчування становлять витрати на м'ясо та м'ясопродукти як у 2010 р., так і у 2011 р. Також значну частку харчових витрат займають такі групи продовольчих товарів, як овочі, включаючи картоплю; хліб і хлібопродукти; молоко, сир та яйця відповідно 15,1%, 12,8%, 12,8% у 2010 р. та 14,6%, 13,3%, 12,8% у 2011 р.

Також варто звернути увагу на те, що витрачання значних коштів у 2010–2011 рр. на таку групу харчових продуктів, як м'ясо і м'ясопродукти в середньому за місяць відповідно 354,25 грн. у 2010 р. та 386,79 грн. у 2011 р. не забезпечує населення України їх достатнє споживання.

Для співставлення частки витрат на окремі групи продовольчих товарів та значень індикаторів достатності споживання продуктів харчування у 2010–2012 рр. ми розрахували такі індикатори та проаналізували їхні значення, які наведено у табл.3.

Таблиця 3

Розрахункові значення індикаторів достатності споживання продуктів харчування на одну особу у 2010–2012 рр.¹

Table 3

Calculated values of indicators adequacy of food consumption per capita in 2010–2012

Харчові продукти	Раціональна норма*, кг	Фактичне споживання, кг		Індикатор достатності споживання	
		2011	2012	2011	2012
Хліб та хлібопродукти	101	110,4	109,4	1,09	1,08
М'ясо та м'ясопродукти	80	51,2	54,4	0,64	0,68
Молоко і молокопродукти	380	204,9	214,9	0,54	0,57
Риба і рибопродукти	20	13,4	13,6	0,67	0,68
Яйця, шт.	290	310	307	1,07	1,06
Овочі та баштанні	161	162,8	163,4	1,01	1,01
Плоди, ягоди та виноград	90	52,6	53,3	0,58	0,59
Картопля	124	139,3	140,2	1,12	1,13
Цукор	38	38,5	37,6	1,01	0,99
Олія рослинна всіх видів	13	13,7	13,0	1,05	1,00

* За термінологією МОЗ України «Орієнтований набір продовольчої сировини і харчових продуктів для забезпечення у середньому на душу населення на 2005–2015 рр.»

¹ Індикатори достатності споживання продуктів харчування на одну особу розраховано автором на основі даних [1]

Розрахунок індикаторів достатності споживання основних продовольчих продуктів населенням України, тобто визначення співвідношення між фактичним споживанням і раціональними нормами споживання засвідчив, що фактичні рівні споживання населенням країни протягом 2011–2012 рр. із більшості видів продовольства перебували нижче рекомендованих показників. Протягом досліджуваного періоду найбільше відставання фактичного споживання від раціонального спостерігалось щодо молока і молочних продуктів; плодів, ягід і винограду; м'яса і м'ясопродуктів; риби і рибних продуктів тощо. Водночас стосовно деяких продовольчих груп, а саме: хліба та хлібопродуктів, яєць, овочів та баштанних, картоплі, цукру та олії фактичне споживання в останні роки перевищило раціональні норми. Це свідчить про незбалансованість харчових раціонів населення України, яке намагається забезпечити власні енергетичні потреби за рахунок дешевої економічно доступної їжі (в першу чергу, хлібопродуктів). Крім того, зазначені тенденції можуть бути зумовлені й зниженням норм споживання на деякі продукти.

Важливим елементом забезпечення продовольчої безпеки країни є своєчасне адекватне і якісне оцінювання стану продовольчої безпеки на основі індикаторів, що здатні забезпечити її об'єктивність та всебічність згідно з комплексною методикою. Правильно підібрані індикатори дають змогу кількісно оцінити стан продовольчої безпеки та сигналізують про майбутню небезпеку, даючи можливість відповідним органам державної влади вчасно здійснити необхідні програмно-цільові заходи щодо стабілізації економічної ситуації в цілому.

Зазначимо, що ми здійснили оцінювання стану продовольчої безпеки відповідно до Методики визначення основних індикаторів продовольчої безпеки, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2007 р. № 1379 «Деякі питання продовольчої безпеки» [10]. Вищезазначеними індикаторами, які в цілому характеризують стан економічної безпеки країни, є:

- 1) добова енергетична цінність раціону людини (сума добутків одиниці маси окремих видів продуктів, які споживає людина протягом доби, та їх енергетичної цінності);
- 2) забезпечення раціону людини основними видами продуктів (співвідношення між фактичним споживанням окремого продукту та його раціональною нормою);
- 3) достатність запасів зерна у державних ресурсах (співвідношення між обсягами продовольчого зерна у державному продовольчому резерві та обсягами внутрішнього споживання населенням хліба і хлібопродуктів у перерахунку на зерно);
- 4) економічна доступність продуктів (частка сукупних витрат на харчування у загальному підсумку сукупних витрат домогосподарств);
- 5) диференціація вартості харчування за соціальними групами (співвідношення між вартістю харчування 20% домогосподарств з найбільшими доходами та вартістю харчування 20% домогосподарств з найменшими доходами);
- 6) ємність внутрішнього ринку окремих продуктів (добуток споживання певного продукту та середньорічної чисельності населення);
- 7) продовольча незалежність за окремим продуктом (співвідношення між обсягом імпорту окремого продукту у натуральному виразі та ємністю його внутрішнього ринку).

Також зазначимо, що відповідно до даної методики індикатори, які характеризують стан продовольчої безпеки держави (регіону), розраховуються за такими основними групами харчових продуктів: хліб і хлібопродукти; картопля; овочі, баштанні; фрукти, ягоди і виноград; цукор; олія; м'ясо і м'ясопродукти; молоко і молокопродукти; риба і рибпродукти; яйця тощо.

Необхідно відзначити, що Законом України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. № 964-IV (ст.7) виділено, що критичний стан із продовольчим забезпеченням населення є загрозою національним інтересам і національній безпеці України в економічній сфері. При цьому зазначимо, що основними загрозами продовольчій безпеці України є [5]:

- незбалансоване споживання продуктів харчування населенням;
- низький рівень споживання продуктів тваринного походження в енергетичному раціоні населення;
- висока частка витрат домогосподарств на продукти харчування у структурі їх загальних витрат;

- висока диференціація вартості харчування за соціальними групами;
- низька ємність внутрішнього ринку за окремими продуктами харчування;
- імпортозалежність країни за окремим продуктом;
- сировинний характер експорту сільськогосподарської продукції;
- зростання цін на сільськогосподарську продукцію на внутрішньому ринку;
- повільне запровадження міжнародних стандартів і систем якості продуктів харчування;
- відсутність контролю за безпечністю продуктів харчування тощо.

Також при вивченні проблеми продовольчої безпеки держави слід зважати на повільне запровадження міжнародних стандартів та систем якості продуктів харчування. Складність такої проблеми полягає в тому, що більшість сільськогосподарської продукції виробляється невеликими приватними господарствами населення, які не лише фінансово, а й матеріально та технологічно обмежені щодо запровадження міжнародних стандартів якості продуктів харчування, бо процес отримання сертифікатів системи ISO є надзвичайно трудомістким та капіталозатратним. У результаті цього більшість показників продовольчої безпеки України знаходиться за межами їх критичних (порогових) значень, що простежується у табл.4.

За результатами здійсненого оцінювання продовольчого ринку на основі законодавчо закріпленої методики можна зробити висновок, що у досліджуваному періоді 2007–2012 рр. стан більшості індикаторів продовольчої безпеки покращився. Середньодобова поживність раціону наближається до своєї раціональної норми, питома вага продукції тваринного походження поступово зростає, продукти харчування стали доступнішими, зерно у державних резервах почало зберігатися у достатніх кількостях, а імпортозалежність за певними продуктовими групами знизилася. Проте відзначимо і перелік негативних змін стосовно такого питання – це і посилення диференціації соціальних груп за показником продовольчих витрат; зниження ємності внутрішнього ринку за певними видами продовольства; крім того, надалі зберігається нераціональна структура споживання продуктів харчування українцями з яскраво вираженим недоїданням м'яса, молокопродуктів, риби і рибопродуктів, плодів, ягід та винограду.

Таблиця 4

Індикатори та порогові значення індикаторів стану продовольчої безпеки України у 2007–2012 рр.²

Table 4

Indicators and thresholds indicators of food security of Ukraine in 2007–2012

Назва індикатора	Порогове значення*	Фактичне значення			
		2007	2009	2011	2012
Добова калорійність харчування людини, ккал	Не менше 2500	2940	2946	2951	2954
Споживання м'яса і м'ясопродуктів (за рік/особу), кг	Не менше 80	45,7	49,7	51,2	54,4
Споживання молока і молочних продуктів (за рік/особу), кг	Не менше 380	224,6	212,4	204,9	214,9
Споживання яєць (за рік/особу), шт.	Не менше 290	252	272	310	307
Споживання риби і рибопродуктів (за рік/особу), кг	Не менше 20	15,3	15,1	13,4	13,6
Споживання цукру (за рік/особу), кг	Не менше 38	40,0	37,9	38,5	37,6
Споживання олії та інших рослинних жирів (за рік/особу), кг	Не менше 13	14,3	15,4	13,7	13,0
Споживання картоплі (за рік/особу), кг	Не менше 124	130,4	133,0	139,3	140,2

² Розраховано автором на основі статистичних даних Державної служби статистики України [1; 2; 6; 14; 15]

Закінчення **Таблиці 4**
End of the Table 4

Споживання овочів та баштанних (за рік/особу), кг	Не менше 161	118,4	137,1	162,8	163,4
Споживання фруктів, ягід, горіхів та винограду (за рік/особу), кг	Не менше 90	42,1	45,6	52,6	53,3
Споживання хліба і хлібопродуктів (за рік/особу), кг	Не менше 101	115,9	111,7	110,4	109,4
Рівень перехідних запасів зерна, % від річного споживання	Не менше 17	6,7	22	23	25
Індикатор доступності продуктів харчування, %	Не більше 60	53,2	51,8	53,1	52,0

* Порогові значення індикаторів стану продовольчої безпеки держави визначено методикою розрахунку рівня економічної безпеки України, затвердженою наказом Міністерства економіки України «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» від 2 березня 2007 року № 60.

Висновок. На основі вищезначеного, на сьогодні для України головним пріоритетом забезпечення належного рівня продовольчої безпеки є насичення ринку власною сільськогосподарською та продовольчою продукцією. Цьому сприятиме запровадження складових стратегії агропродовольчого протекціонізму. Тому погоджуємося із думкою провідних фахівців-аналітиків Національного інституту стратегічних досліджень і вважаємо, що пріоритетними напрямкам розвитку продовольчого комплексу у контексті забезпечення продовольчої безпеки України є [12]:

- забезпечення ефективності внутрішнього ринку та цінового регулювання;
- сприяння підвищенню ефективності та конкурентоспроможності агровиробництва, захисту інтересів вітчизняних товаровиробників на зовнішніх ринках;
- забезпечення цільового спрямування коштів від продажу сільгосппродукції на розвиток агропродовольчого комплексу економіки;
- активізація інвестиційної діяльності у сільськогосподарському виробництві має спрямовуватися на оновлення матеріально-технічної бази підприємств і запровадження новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції на інноваційній основі, поліпшення інфраструктури аграрного виробництва;
- оновлення матеріально-технічної бази агропродовольчих підприємств сприятиме нарощуванню виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції та підвищенню рівня власної продовольчої безпеки, зростанню ефективності агропродовольчої галузі як одного з основних локомотивів розвитку національної економіки;
- реформування земельних відносин і заснована на ньому перебудова всієї системи організації агропродовольчого виробництва мають особливе значення і щодо створення умов для ефективного використання потужного ресурсу зростання національної економіки, і щодо поліпшення умов життя та праці значного прошарку населення України;
- підвищення якості продуктів харчування та їх відповідності міжнародним стандартам має забезпечити виробництво стандартизованої продукції сільського господарства та наповнення внутрішнього ринку високоякісними продуктами харчування;
- охорона земель і підвищення родючості ґрунтів мають спрямовуватися на стимулювання землекористувачів до ведення раціонального використання сільськогосподарських угідь, запровадження систем ґрунтозахисних систем ведення землеробства.

Отже, стан продовольчої безпеки України за вищенаведеними висновками і пропозиціями не є критичним, навіть прослідковується тенденція до його поступового покращення. Проте, на нашу думку, для України як для агропродовольчої держави важливо не лише забезпечити достатній рівень виробництва основних видів продовольства в країні, але й створити потужний експортний потенціал продовольчої продукції, за допомогою якого можна було б вирішити проблему голоду в світі, та піднесення власної економіки.

Conclusions. Thus, the condition of food security in Ukraine according to the above findings and proposals is not critical, even a tendency to improve gradually is observed. However, to our point

of view, for Ukraine, as for agricultural state it is important not only to ensure a sufficient level of main food in the country, but also create a strong export potential of food production, solving the problem of world hunger and raising its own economy.

Використана література

1. Баланси споживання основних продуктів харчування населенням України за 2012 рік : Статистичний збірник; за ред. Н.С. Власенка. [Текст] – К. : Державна Служба Статистики України, 2013. – 56 с.
2. Витрати і ресурси домогосподарств України у 1999-2012 рр. [Електронний ресурс]: за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України; за ред. І.І. Осипова. – Режим доступу до докум. : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Гойчук, О.І. Продовольча безпека: структура, рівні та критерії забезпечення [Текст] / О.І. Гойчук // Загальні проблеми економіки. – 2003. – № 12. – С.23–28.
4. Гойчук, О.І. Продовольча безпека та необхідність її правового забезпечення [Текст] / О.І. Гойчук, В.І. Курило // Адвокат. – 2006. – № 3. – С.3–5.
5. Закон України «Про основи національної безпеки України»: станом на 19 червня 2003 року № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу до норм.-правов. докум. : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
6. Звіт про стан продовольчої безпеки України у 2012 році [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торівлі України. – Режим доступу до докум.: http://www.me.gov.ua/file/link/149977/file/Zvit_2012.doc.
7. Зеленська, О.О. Система продовольчої безпеки: сутність та ієрархічні рівні / О.О. Зеленська // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 1(59). – С.108–112.
8. Кириленко, І.Г. Проблеми з продовольчої безпеки України не існує [Текст] / І.Г. Кириленко // Пропозиція. – 2001. – № 3. – С.18–23.
9. Кирилюк, Є.М. Сучасний стан і шляхи гарантування продовольчої безпеки України [Текст] / Є.М. Кирилюк // Вісник Черкаського університету. Економічні науки. – 2009. – С.49–58.
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання продовольчої безпеки»: станом на 5 грудня 2007 року № 1379 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до норм.-правов. докум.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
11. Римская декларация по Всемирной продовольственной безопасности [Текст] // АПК, экономика, управление. – 1997. – № 2.
12. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України: аналіт. доп.; за заг. ред. Я.А. Жаліла. [Текст] – К. : НІСД, 2011. – 104 с.
13. Самооцінка домогосподарствами доступності окремих товарів та послуг [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу до докум.: http://www.sumy.ukrstat.gov.ua/data/100913_dop_sdgt_2011.pdf.
14. Сільське господарство України за 2012 рік: Статистичний збірник ; за ред. Н.С. Власенка. [Текст] – К.: Державна Служба Статистики України, 2013. – 402 с.
15. Україна в цифрах у 2012 році: Статистичний збірник; за ред. О.Г. Осауленка. [Текст] – К.: Державна Служба Статистики України, 2013. – 248 с.
16. Хвесник, М.А. Продовольча безпека України: монографія [Текст] / М.А. Хвесник, А.С. Лисецький. – К. : РВПС України НАН України, 2008. – 159 с.